

4. Череп А.В. Економічний аналіз [навч. посіб.] / А.В.Череп. - К.: Кондор, 2005.-160с.
5. Подольська В. О. Фінансовий аналіз [навч. посіб.] / В.О. Подольська, О.В. Ярош. – К.: Центр навчальної літератури, 2008. – 488с.
6. Офіційний веб-сайт Агентства з розвитку інфраструктури фондового ринку України [Електронний ресурс]. – Режим доступу // <http://www.smida.gov.ua>.

***Анотація.** В статті проаналізована існуюча методика розрахунку показників ефективності діяльності суб'єктів господарювання, в частині показників рентабельності та оборотності. Виявлені певні недоліки та суперечності методики розрахунку показників ефективності діяльності, внесені пропозиції щодо її удосконалення.*

***Summary.** The article analyzes the current methodology of calculating the efficiency of business entities, in particular profitability and turnover. Identified some shortcomings and contradictions method of calculating performance indicators, made suggestions for its improvement.*

УДК: 631.155.2:658.6(4 Укр.)

*Краснодєд Т. Л.,
к.е.н., доцент кафедри
Таврійський державний агротехнологічний університет,
м. Мелітополь*

ВПЛИВ СПЕЦІАЛІЗАЦІЇ ТА КОНЦЕНТРАЦІЇ НА ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ РЕГІОНАЛЬНОГО РИНКУ МОЛОКА

***Анотація.** Доведено об'єктивну необхідність застосування спеціалізації та концентрації у процесі виробництва молока в Запорізькій області. Проаналізовано показники ефективності із різними рівнями спеціалізації та концентрації в підприємствах. Визначено шляхи підвищення конкурентоспроможності та прибутковості виробників молока з урахуванням молочної спеціалізації та концентрації.*

Постановка проблеми. На сьогоднішній день неодноразово була доведена критичність ситуації в молокопродуктовому підкомплексі. Про це свідчать статистичні показники щодо виробництва і споживання молочної продукції, а також темпи зменшення продуктивного поголів'я і рівня рентабельності підприємств молочного напрямку, не кажучи вже про

непомірно зростаючі індекси зміни цін на молочну продукцію. Кризові явища охоплюють як сільськогосподарські підприємства, так і заготівельні організації. Але, не виключено, що головним джерелом проблем на ринку молокопродуктів є кризове становище в сільськогосподарських підприємствах, що виготовляють молочну сировину - низька ефективність її виробництва зумовлює втрату інтересу сільгоспвиробника до галузі, спадає рівень великотоварного спеціалізованого виробництва і знижується рівень його конкурентоспроможності. Ситуація потребує кардинальних змін, а одним із шляхів її поліпшення можна запропонувати стратегію розвитку сільськогосподарських підприємств, побудовану на підвищенні рівня молочної спеціалізації та концентрації поголів'я.

Огляд досліджень. Багато вчених та економістів рекомендують спеціалізацію та концентрацію в якості важливого метода підвищення ефективності виробництва продукції. Необхідність застосування цього методу в тваринництві, в тому числі і в скотарстві відображена в дослідженнях Бойка В. І., Васильчака С. В., Крисального О. В., Макаренко Н. О., Рудь І. Ю., Шайко Р. С. тощо [1-3, 5]. Виробництво молока з-понад багатьох видів іншої аграрної продукції в Запорізькій області є одним з найзбитковіших серед всіх регіонів країни. Отже, розглядати резерв підвищення ефективності на основі застосування спеціалізації і концентрації в регіональних підприємствах молочного напрямку, на думку автора, дуже доцільно в даному дослідженні, особливо враховуючи відсутність публікацій на цю тему стосовно Запорізького регіону.

Метою статті є виявлення впливу застосування спеціалізації і концентрації на зростання показників конкурентоспроможності в молоковиробництві на регіональному ринку.

Аналіз і результати дослідження. Ефективність і конкурентоспроможність сільськогосподарського виробництва визначається величезною кількістю умов. Але серед рівності всіх інших умов вона значною мірою залежить від рівня концентрації виробництва, внутрішньогосподарської

спеціалізації і кооперації. При формуванні конкурентоспроможного великотоварного виробництва продукції тваринництва поглиблення молочної спеціалізації і концентрації є важливими умовами аграрного ринку. В сільськогосподарських підприємствах, що виробляють молоко це можливо за рахунок збільшення чисельності поголів'я молочних порід, вирощування та відгодівлі племінного молодняку та удосконалення технологічної бази для отримання молока від корів. Крім того, спеціалізоване молочне господарство може досягти раціонального рівня концентрації виробництва при менших земельних ділянках [5].

На думку автора, формування досконалого економічного механізму ринку молока регіону та набуття конкурентних переваг підприємств, що функціонують на ньому, неможливо без глибоко спеціалізованого молочного господарства, яке ведеться за поглибленої концентрації при виробництві молока в аграрних формуваннях. Це призведе до зростання обсягів пропозиції молочної сировини в аграрних підприємствах та готової продукції молокозаводів, дозволить підвищити якість, ціни та конкурентоспроможність вітчизняних переробників, що є доброю передумовою покращення фінансових результатів виробників молока як в сфері__переробки, так і в сільськогосподарській мережі (рис. 1).

Для підтвердження теоретичних суджень щодо доцільності застосування спеціалізації та концентрації виробництва на практиці, при виробництві молока, нами проведено ряд групувань по 43 сільськогосподарським підприємствам в Запорізькій області та 20 районам [4]. Метою групувань є безпосередньо виявлення впливу спеціалізації та концентрації на ефективність виробництва молока, тому їх проведено за питомою вагою молока у структурі товарної продукції та щільністю поголів'я на 100 га с/г угідь.

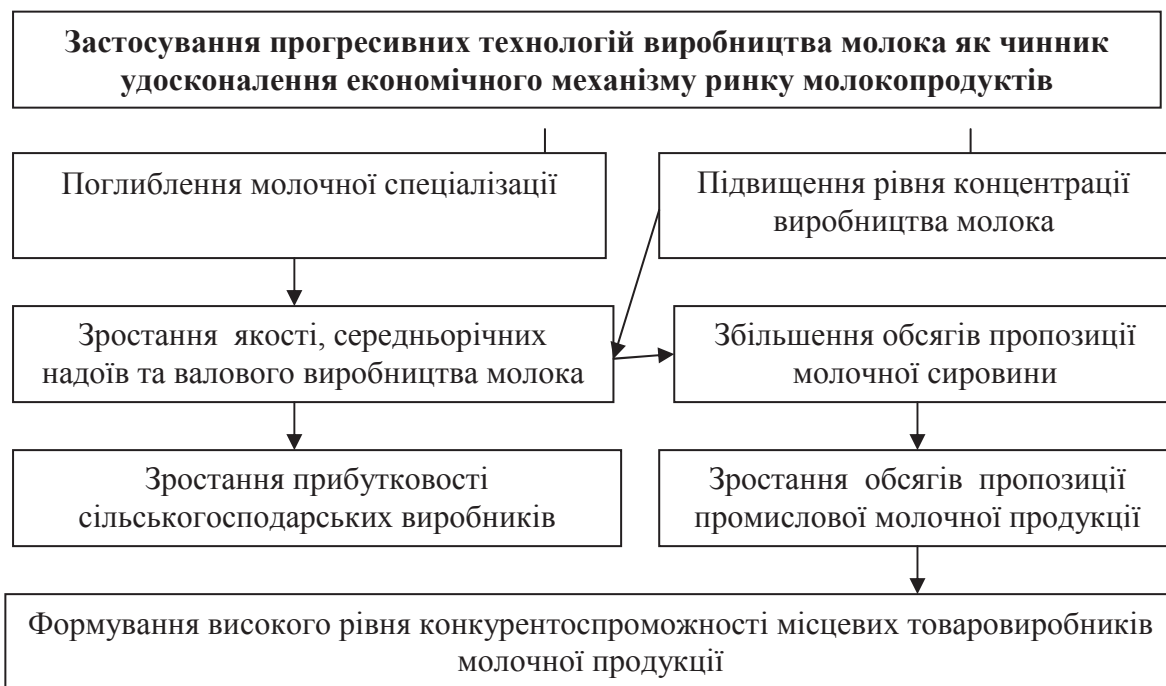

Рис. 1 - Вплив спеціалізації та концентрації на підвищення конкурентоспроможності регіональних виробників молока *

*
За власними дослідженнями автора

Отже, розділивши досліджувані аграрні формування на три групи в залежності від питомої ваги молока у товарній продукції, можна побачити наступне. Всі господарства, які виробляють молоко, мають різний рівень молочної спеціалізації. Підприємства Запорізької області, в яких виручка від реалізації молока перевищує 20,0%, є прибутковими відносно тих, де виручка не досягає 10,0%. Господарства, в яких вона коливається від 10,0 до 20,0% мають тенденцію як до збитковості, так і прибутковості, але незначної. Але, нажаль, переважна частина досліджуваних підприємств відноситься до першої групи і має низьку молочну спеціалізацію. Це зумовлює збитковість галузі в області. Так, із 43 досліджуваних підприємств в 2009, 2010 і 2011 роках виробництво молока було нерентабельним в 62,7, 71,07 і 71,2% господарств. Більше половини займали підприємства першої групи. В підприємствах третьої групи, з більш поглибленою спеціалізацією, частка молока в структурі товарної продукції перевищує в середньому в 1,6-2,1 рази частку молока в структурі товарної продукції підприємств другої групи і в 4,1-5,2 разів - підприємств

першої групи. Середній рівень товарності молока сягає понад 80,0% тільки в третій групі підприємств і перевищує товарність в першій групі на 20,4, 16,7 і 17,0% в 2009, 2010 і 2011 роках відповідно. В цих же роках рівень рентабельності в групі підприємств з найвищою часткою молока в структурі товарної продукції більший, ніж в першій на 36,5, 30,9 і 29,0% за рахунок того, що собівартість менше на 36,07, 18,78 і 26,74 грн. та ціна реалізації більше на 9,69, 8,99 і 8,57 грн. Слід також відмітити, що протягом аналізованого періоду спеціалізовані господарства, на відміну від підприємств, в яких молочна спеціалізація не поглиблена, отримували прибуток як в розрахунку на 1 ц виробленого молока, так і на одну голову худоби. Отже, в аграрних формуваннях Запорізької області необхідно не тільки широко використовувати молочну спеціалізацію, а й прискорено її поглиблювати.

Про ефективність концентрації свідчать наступні результати дослідження. Зі збільшенням поголів'я в підприємствах регіону економічна ефективність зростає, а матеріально-грошові витрати зменшуються. Наприклад, в третій групі серед згрупованих за щільністю поголів'я тварин середнє поголів'я корів в 2009, 2010 і 2011 роках на 209, 198 і 157 голів більше проти першої групи, середньорічний надій від корови зі зростанням чисельності корів зростає, а витрати кормів та праці на одиницю продукції знижуються. Виробничо-збутова діяльність на підприємствах з вищим рівнем концентрації більш ефективна, про що свідчать показники рентабельності першої і третьої групи підприємств- вони відрізняються на 24,6, 20,7 та 19,9% відповідно в 2009, 2010 і 2011 роках.

Для виявлення впливу на ефективність виробництва молока рівня спеціалізації і концентрації тепер на районному рівні проведено групування серед 20 районів Запорізького регіону - за рівнем товарності молока та знов таки за щільністю поголів'я дійного стада в розрахунку на 100 га с/г угідь району.

Районні групування теж свідчать про ефективність такої стратегії розвитку молочної галузі на Запоріжжі, як спеціалізація та концентрація

дійного поголів'я. Групування проведені за рівнем товарності молока в районах області відображують вищу економічну ефективність в тій групі районів, де обсяги реалізації молока наближені до виробництва і товарність перевищує 80,0%. В таких районах вищим є і середньорічний надій, і поголів'я, і менші матеріально-грошові витрати. Високий рівень товарності та ціна реалізації підкреслюють ефективність маркетингово-збутової політики. Групування за щільністю поголів'я також свідчать про наявність схожої тенденції - чим вище рівень концентрації, тим вагомніше показники розвитку галузі. Так, в районах з середнім рівнем товарності вище 80,0% в 2009, 2010 і 2011 роках рівень рентабельності становив 14,6, - 4,1 і -9,2% проти 25,0, -39,3 і -20,8% (райони, де рівень товарності не досягає 70,0%). А в районах, де рівень концентрації поголів'я перевищує 30 голів на 100 га с/г угідь, рентабельність виробництва в трьох аналізованих роках становила відповідно 2,4, 6,7 і 21,1%, в той час як в слабо концентрованих господарствах -10,0, -20,5 та -24,9%. Як свідчать дослідження, протягом всіх трьох років можна виділити два райони - Бердянський і Кам'яно-Дніпровський. Показники рентабельності і виробництва молока по них найвищі - спостерігається прибуток. Так, в 2009 році він склав 22,4 і 17,7%, в 2010 - 16,5 і 4,5%, а в 2011 - 15,5 і 6,7% відповідно. Проте, в сфері переробки протягом цих трьох років такого позитиву не спостерігається за винятком 2010 року, коли рівень рентабельності виробництва молокопродуктів в цих районах становив відповідно 27,9 та 7,4%.

Висновки. Отже, застосування спеціалізації та концентрації в сільськогосподарських підприємствах області створює позитивний вплив на формування рентабельності виробництва молока та, отже, безумовно є чинником підвищення їх конкурентоспроможності. Але, слід зауважити, що подібна стратегія розвитку повинна реалізовуватися на регіональному рівні за підтримки держави. Для збереження молочної галузі необхідна державна підтримка для проведення підготовчих робіт з концентрації і спеціалізації виробництва молока. Як і у країнах з розвинутою ринковою економікою, держава повинна дбати про забезпечення високого генетичного потенціалу

тварин, сприяти посиленню внутрішньогалузевої спеціалізації у молочному скотарстві. Виникає необхідність раціональної відгодівлі та утримання тварин залежно від їх фізіологічного стану, вікових груп, що в минулому поширювалося в Україні. Окрім цього, виробничі процеси в молочно-спеціалізованих господарствах повинні узгоджуватися з маркетингово-збутовою діяльністю з метою формування оптимальної ціни реалізації молока та виявлення ефективних каналів його збуту.

Література

1. Крисальний О. В. Теоретико-методологічні засади розвитку спеціалізації і сільськогосподарської кооперації в постреформованому аграрному виробництві/ О. В. Крисальний// Економіка АПК. - 2007. - № 6. - С. 3-10
2. Рудь І. Ю. Окремі проблеми конкурентоспроможності підприємств молочного підкомплексу/ І. Ю. Рудь// Аграрний форум - 2006: Матеріали міжнародної науково-практичної конференції (25-29 вересня 2006 р., Суми, Україна) - Суми: ВТД "Університетська книга", 2006. - с. 209
3. Шайко Р. С. Спеціалізація та концентрація як чинники підвищення економічної ефективності вирощування та відгодівля великої рогатої худоби/ Р. С. Шайко// Вісник ХНАУ ім. В. В. Докучаєва. - 2006. - № 6. - С. 304-308
4. Статистичні дані Головного управління статистики в Запорізькій області
5. Джерела Інтернет

***Аннотація.** Доказана об'єктивна необхідність застосування спеціалізації та концентрації в процесі виробництва молока в Запорізькій області. Проаналізовані показники ефективності з різними рівнями спеціалізації та концентрації в підприємствах. Визначені шляхи підвищення конкурентоспроможності та рентабельності виробників молока з урахуванням молочної спеціалізації та концентрації.*

***Summary.** The objective necessity of application of specialization and concentration is well-proven in the process of production of milk in the Zaporozhia area. The indexes of efficiency are analysed with the different levels of specialization and concentration in enterprises. Certainly ways of increase of competitiveness and profitability of producers of milk taking into account suckling specialization and concentration.*